

Arkeologisk schaktningsövervakning

BLINDGATAN

vid schaktning för fjärrvärme genom stadslager L2001:4288 i

Falu stad och kommun, Dalarnas län

2022

Arkivrapport dnr 146/22

Greger Bennström

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Dalarnas museum, Falun, 2022

Sammanfattning

I november 2022 genomförde Dalarnas museum en arkeologisk schaktningsövervakning på tre olika adresser på Blindgatan i centrala Falun, Dalarnas län. Anledningen till schaktningen var att fastigheterna skulle anslutas till fjärrvärmenätet. De två första schakten var små och innehöll endast moderna fyllnadsmassor. I de två andra längre schakten fanns homogena utfyllnadslager av slagg. I schakt 4, som grävdes ute i Blindgatan framkom ett minst 0,3 meter tjockt lager av rundade stenar och sand under det 0,8 meter tjocka slagglagret. Stenarna och sanden tolkades som naturligt material från åsen. Invid ett befintligt plank ut mot gatan iaktogs resterna av en trästolpe. Stolpen tolkades komma från ett äldre plank/staket eller möjligen en grind.

Inledning

Med anledning av att tre olika fastigheter skulle anslutas till fjärrvärmeledning genomförde Dalarnas museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. De tre aktuella adresserna låg på Blindgatan i stadsdelen Östanfors i Falun, figur 1 och 2. Arbetet utfördes i november 2022. Uppdraget gick under Länsstyrelsen Dalarnas generella beslut (dnr 431-21334-2021) för schaktningsövervakningar inom Falu stadslager, L2001:4288. Beställare av arbetet var Falu Energi & Vatten AB.

Antikvarisk bakgrund

Östanfors var på 1628 år karta bebyggt fram till Rostvändaregatan med en mer sporadisk bebyggelse norr därom. I stor sett hela kvarteret Dalkarlen bebyggdes med radhus under 1900-talets senare del, men kvarteret Konstnären har en mer bevarad äldre bebyggelse och gårdsstruktur (Persson 2012).

Syfte

Syftet med undersökningen var att på ett vetenskapligt arbetsätt dokumentera fornlämningen Falu stadslager, L2001:4288.

Metod

Schakten grävdes av en grävmaskin utrustad med kabelskopa ned till befintliga fjärrvärmeledningar och vidare till anslutningspunkten på husen. Schakten dokumenterades efter att det önskade djupet hade nåtts. Schaktens innehåll dokumenterades i skrift och med fotografering. Inmätning av schakten gjordes med RTK.

Resultat

Schakt 1 och 2 (Blindgatan 35 resp. 31) var relativt små och grävdes inne bland radhusen i kvarteret Dalkarlen (figur 3). Båda schakten var 1,2 meter djupa och innehöll endast moderna bärlager/fyllnadsmassor ned till schaktbotten. Massorna bestod av grus och sand.

Schakt 3 grävdes inne på gården till Blindgatan 28 i kvarteret Konstnären (figur 3). Schaktet var cirka 15 meter långt, 1,1–1,2 meter brett och 0,6–0,7 meter djupt. Innehållet bestod i hela schaktet av överst 0,1–0,2 meter sand och/eller grus. Därunder fanns brunsvart kopparslagg blandad med grus och med inslag av tegelfragment och kol. Slaggen var homogen med mestadels små bitar och endast enstaka 0,3 meter stora bitar (foto 1). I norra schaktväggen, från böjen och cirka 3 meter ut mot gatan (SV) var ett något större inslag av kol.

Schakt 4 utgjorde fortsättning på schakt 3 och grävdes ute i Blindgatan, figur 3. Schaktet var cirka 13 meter långt i vinkel, 1,1–2,0 meter brett och 0,9–1,3 meter djupt (foto 2). Slagglagret från schakt 3 fortsatte 1,5 meter ut i gatan. Sedan vidtog ett homogent gråbrunt slagglager vilket började direkt under asfalten och fortsatte till 0,8 meters djup. Inga tydliga skiktningar från äldre vägbeläggningar kunde iakttagas. Under slaggen, cirka 119 m.ö.h. fanns ett minst 0,3 meter tjockt lager med sand och rundade stenar, 0,05–0,15 meter stora (foto 3). I schaktdelen åt nordväst var det grävt sedan tidigare för el, tele och fjärrvärme och denna del innehöll bara modern utfyllnad i form av sand. I norra schaktväggen i övergången mellan gården och gatan påträffades rester efter en trästolpe 0,2 meter under markytan. Stolpen var cirka 0,15 meter i diameter och 0,6 meter lång. Intill stolpen fanns en kantställd 0,4 meter stor flat sten (foto 4).

Slutsatser och utvärdering

Det är något oklart om de rundade stenarna i sand i botten på delar av schakt 4 utgjorde den naturliga orörda marken eller om det var en eller flera vägbeläggningar med kullersten. Sannolikt var det den naturliga orörda marken med material från åsen. Vid undersökningar på fastigheten Konstnären 24 (Blindgatan 44) framkom vad som kallas för åsgrus i båda schakten. I schakt 1 var åsgruset påfört men i schakt 2 verkar det ha varit naturligt då det låg ovanpå leran. Åsgruset framkom där på en höjd av ca 117,0–117,5 m.ö.h. (Pagoldh 1994), alltså cirka 1–1,5 meter lägre än i det aktuella schaktet.

Stolpen i östra änden av schakt 4 var troligen rester efter ett äldre plank/staket eller en äldre grindstolpe.

Inga ytterligare arkeologiska åtgärder krävs för det aktuella arbetsföretaget. Framtida markgrepp i närområdet bör ske under arkeologisk medverkan, då flera gårdar i kvarteret Konstnären är relativt välbevarade.

Referenser

- Pagoldh, Monika. 1994. *Rapport efter arkeologisk förundersökning inom fastigheten Konstnären 24, fornlämning raä nr 68, Falu stad och kn, Kopparbergs län, Dalarna*. Dalarnas museum Arkeologisk rapport 1994:2.
- Persson, Mats (red.). 2012. *Husen berättar – Bevarandeplan för Falu innerstad 2012*. Falun.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-21334-2021 (431-14903-2022)
Fornreg, uppdragsnummer:	202200193
Socken:	Falu stad
Fornreg, lämningsnummer:	L2001:4288
Fastighet:	Dalkarlen 17, 31 och 44, Falun 7:5 och Konstnären 16
Koordinater, mitten:	N 6720085
(SWEREF99 TM)	E 534095
Höjd (RH 2000):	118,7–120,7 m.ö.h.
Inmätning:	RTK
Utförandetid:	2022-11-22 – 2022-11-24
Undersökt yta:	53 kvadratmeter
DM projektnummer:	683
DM diarienummer:	146/22
DM foto accessionsnr:	DM ARK683
Arkeologisk personal:	Greger Bennström, Jenny Karlsson
Projektansvarig:	Greger Bennström

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum. Inga fynd tillvaratogs.

Bilagor

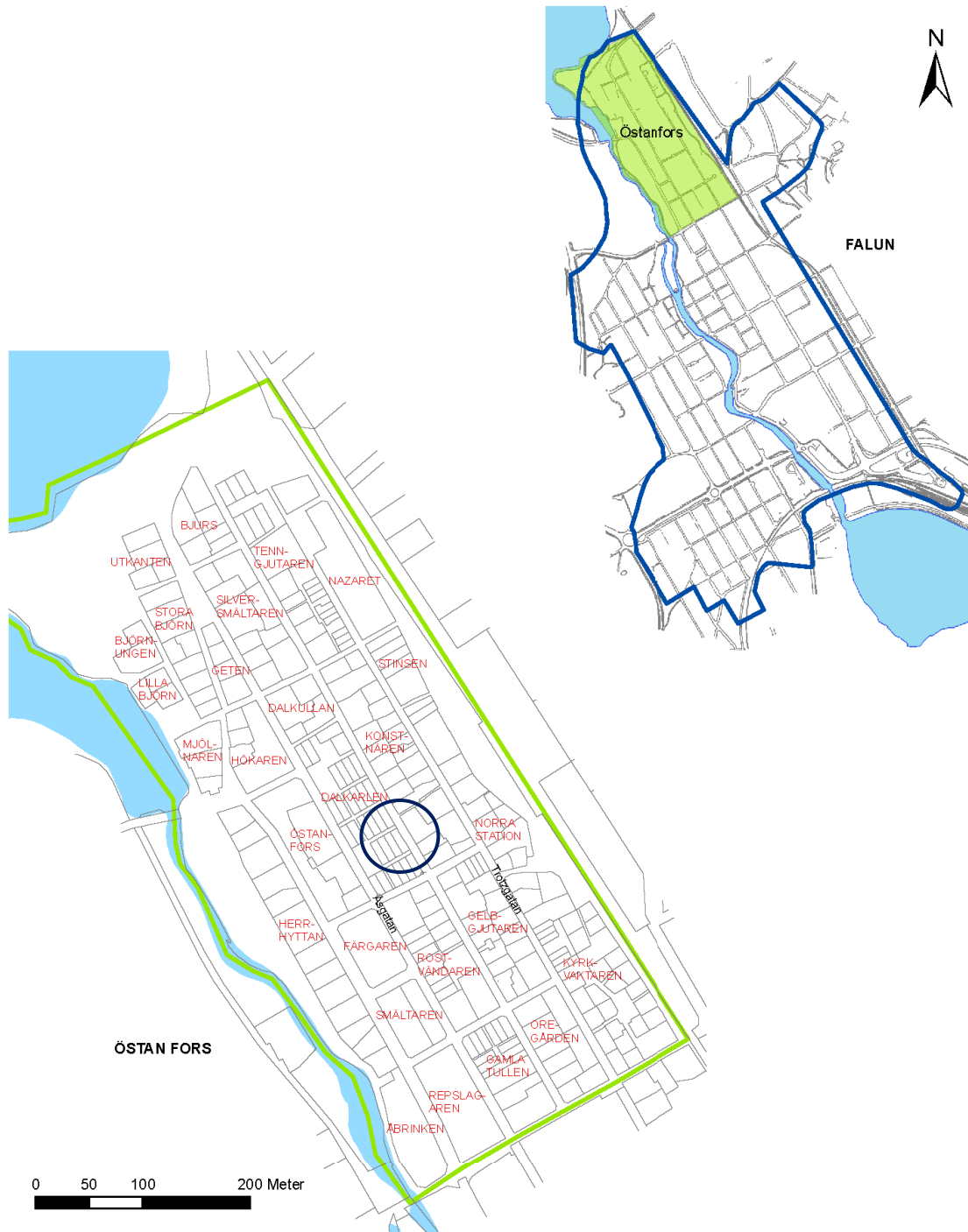
1. Kartor/planer, Figur 1–3
2. Foton 1–4

Bilaga 1 - Kartor

Figur 1. Karta över Dalarna med Falun markerat med en röd punkt.

Bilaga 1 - Kartor

Figur 2. Karta över Falu stadslager (blått) och stadsdelen Östanfors (grönt) med undersökningsområdet markerat med svart cirkel.

Bilaga 1 - Kartor

Figur 3. Planritning med schakten i grått och respektive nummer. Skala 1:500.

Bilaga 2 – Foton

Foto 1. Översikt schakt 3 från sydväst efter att botten hade fyllts med grus. Foto: Greger Bennström.

Foto 2. Översikt schakt 4 från nordöst. Foto: Jenny Karlsson.

Foto 3. Nordvästra schaktväggen i schakt 4. Överst homogen slagg och i botten rundade stenar i sand. Foto: Jenny Karlsson.

Foto 4. Resterna efter en stolpe i schakt 4. Foto: Jenny Karlsson.